

[0854]

BESPREK

O. Vries, *Asega, is het dingtijd? De hoogtepunten van de Oudfriesse tekstoverlevering*. Utrecht/Leeuwarden (2007), Steven Sterk, 536 siden, ISBN 978-905615-142-3.

De ôfrûne jierren hat Oebele Vries fan it Frysk Ynsitút (RuG) steech en dreech wurke oan in tsjokke blomlêzing fan Aldfryske rjochtsteksten, mei oersettings yn it Frysk en it Nederlânsk. It risseltaat, it prachtich besoarge *Asega, is het dingtijd? De hoogtepunten van de Oudfriesse tekstoverlevering* (tenei *Asega*) waard yn jannewaris 2007 mei frijwat mediageweld presintearre en oanbean op in tapaslik plak, de pronkseal fan it Gerjochtshôf yn Ljouwert. Yn it earste oankommen makket it boek fuortdaalk yndruk: de útjouwer, Steven Sterk, hat der wurk fan makke. Dy syn oanpart yn *Asega* fertsjinnet dan ek apart omtinken, want om te sizzen dat it einprodukt besjen lije mei, is frijwat in understatement. De orizjinelens fan de bûtenkant, mei it brune reliëf oer de rêch en de fraaie foarplaat, falt fuort yn it each. It swiere papier, de lay-out en it kreaaze font fan de (readprinte) Aldfryske teksten en harren (swartprinte) oersettings ferriede in beskate foarleafde fan de útjouwer foar de matearje fan it wurk, de boarnen fan it Aldfrysk. En typearjend foar it bibliofile karakter fan it boek: it blauwe en reade lêslint, dy't de lêzer by steat stelle en blêdzje maklik hinne en wer tusken bygelyks in tekst en de taljochting derop of de byhearrende faksimile. Dy foto's fan manuskriptsiden, sammele yn twa parten *Bronnen in beeld* fertsjinje ek in earfolle fermelding: in rynsk totaal fan 29 siden mei prachtige kleurefoto's yllustrearret dat it by de Aldfryske boarnen om mysterieuze, unike en prachtich skreaune (en yn ien gefal drukte) boeken giet.

De earste klap is hjir wier in daalder wurdich, mar it bliuwt fansels ôfwachtsjen oft de ynhâld de striid mei it uterlik geweld oangean kin. De yndieling fan *Asega* is sa, dat nei in ynhâldsopjefte en in foaropwurd in ynliding mei bibliografy folget (s. 9-32). Dan folget it earste part fan de niisneamde *Bronnen in beeld*. Op de siden 49-72 wurde taljochtings jûn op de teksten dy't selektarre binne (yn de ynhâldsopjefte binne oars de 'Beschrijving van de 24 teksten' en 'Bronnen in beeld I' ferwiksele. Boppedat hjit it part 'Beschrijving van de 24 teksten' yn it boek sels konsekwint 'Toelichting bij de 24 teksten', dat de ynhâld ek better dekt). De teksten mei oersettings sels folgje op de siden 73-504. Nei it twadde part fan *Bronnen in beeld* folgje noch in glossarium op lestige begripen út de Nederlânsktalige oersetting (s. 522-527) en in Nederlânsktalich saakregister (s. 528-535).

Yn it foaropwurd (*En litik werd to tha lesere*) wurdt oanjûn dat *Asega* in dûbel doel hat: it bieden fan 'een vertaling die deze teksten ook voor een breder publiek

toegankelijk maakt', mar boppedat ek 'waar dat nodig en mogelijk is, een betere vertaling te geven dan de al bestaande (...)'. Omt Vries suggestjes en korreksjes út de literatuer likegoed as eigen ynsichten ferwurke hat yn de oersetting, hat de nije útjefte 'wel degelijk ook de nodige wetenschappelijke pretentie'. Wêrmei't in besprek yn *Us Wurk* fuort ek mar bestearsrjocht hat.

Yn de ynliding giet de skriuwer, nei in koarte oanrin, yn op hoe't it Aldfrysk him ûntjûn hat en yn hokfoar boarnen de taal oerlevere is. Hy jout yn de twadde paragraaf in moai beheind oersjoch fan de kodises en harren skaaimerken. Yn de heldere trede paragraaf giet Vries koart gear oer de midsieuske Fryske maatskippij en dan benammen oer de opkomst en it ferlerngean fan de Fryske Frijheid. Apart omtinken foar dat tema leit ek yn de reden omt ommers it karakter fan guon teksten foar in part troch dat frijheidsideologyske ramt útmakke wurdt. It grutste part fan it Aldfryske korpus is lykwols yn it foarste plak rjochtstekst, dat dêrom, sa jout Vries sels ek oan (s. 17), krijt it Aldfrysk rjocht yn de fjirde paragraaf moai rom omtinken. Sok taljochtsjen is nuttich en ek nedich, omt krekt dy juridyske komponint fan de teksten it Aldfrysk foar de measte likebruorren sa lestich tagonklik makket. Vries fiert de lêzer yn krap fjouwer siden ridlik goed yn yn de dochs wol drege matterje fan it Aldfrysk rjocht. De skriuwer jout syn lêzer yn alle gefallen genôch ark mei om in hiel soad fan wat de lêzer oan juridyske passazjes yn it boek tsjinkomme sil knap neikomme te kinnen. Yn dizze moaie paragraaf lit de yn it sâlt bebiten histoarikus likegoed as de betûfte dosint him dan ek goed fernimme. Yn de fyfde paragraaf giet Vries yn op it ferneamde poëtyske karakter dat de Aldfryske boarnen gauris sjen litte en yllustrearret de stylmiddels mei gâns foarbylden út de edysje. Ta in eigen besykjen om it wêrom fan dy illeminten út te lizzen, lit Vries him net ferliede. Faaks spitich foar de trochsetters en de faklju, omt noch hieltiten net dúdlik is hoe't it sa komme koe dat de Fryske boarnen der datoangeande tusken de oare Germaanske korpora sa útkipe. Mar it gearfetsjende ramt fan de ynliding lient him net foar detaillistyske spekulazjes, dy't ommers it romme sicht op al dat moais samar fersmoargje kinne soene. Yn de sechsde paragraaf wurdt útlein hokker prinsipes oft Vries by syn edysje hantearre hat. Wat de karút fan de teksten oanbelanget: ek al wurdt nearne eksplisyt sein wat de kritearia west ha, it is dúdlik dat Vries der op ta woe om mei dizze karút it bêste, it moaiste en it wichtichste fan wat it Aldfrysk rjocht te bieden hat, te presintearjen. Mei dizze 24 teksten is op himsels dan ek in moaie trochsneed fan it Aldfryske korpus jûn. Omt der foar keazen is om de kar te beheinen ta teksten dy't yn de klassike boarnen (de sechtsjin hânskriften en de ynkunabel Druk) oerlevere binne, moasten sjenres lykas oarkonden, resesboeken en houlikstaspraken lykwols ôffalle. As ik myn sin sis, dan is de kar foar de 24 teksten út de santjin klassike boarnen wier wol te ferdigenjen, mar is tagelyk in blomlêzing fan de Aldfryske oerlevering net folslein sûnder in moaie oarkonde. Fan de measte rjochtsteksten is ommers wol earne in oersetting te finen, mar krekt dy oarkonden binne noch sa min ûntsletten en boppedat foar in liek sa dreech om te lêzen. En ommers: wa is der better foar berekkene en set in oarkonde linich en betrouber oer as Vries sels? Oan de oare kant: it ferskaat oan ûnderskiften yn de sa ri-

ke Aldfryske akte- en oarkondetradysje soe tekoart dien wurde as der mar ien of twa opnaam wurde soene.

Yn de ynliding hat Vries ôfsjoen fan annotaasje, mar yn in taheakke bibliografy (s. 28-31) kin de lêzer per ûnderwerp gewaar wurde wêr't der mear te finen is. Mei troch dy lêzersfreonlike opset is de ynliding noflik om te lêzen en wurdt de lêzer, alhoewol't de ynformaasje fanneden beheind en oerflakkich bliuwe moast, dochs genôch bagaazje bean om de Aldfryske teksten fierhinne neikomme en wurdearje te kinnen. Fansels kinne alle, benammen juridyske, nuânses net bleatlein wurde, en dat hat dan ek Vries syn doel mei de ynliding net west. Dy is neffens de skriuwer ommers benammen bedoeld 'om de niet-deskundige wegwijs te maken en hem bovendien op de meest boeiende elementen in de hier aangeboden teksten te wijzen' (s. 8). De terminology yn de ynliding is dêr út soarte op oanpast, ek al sil net elts fuort witte wat in 'ledearde' is of wa't Widekin hast ek alwer wie. Mar men moat ek net alles mar útlizze wolle en boppedat: in beskate foarkennis mei men by lju dy't 75 Euro foar in boek oer Aldfrysk op it kleed lizze woene, faaks ek wol oannimme. By it lêzen fan de ynliding falt lykwols dochs op, dat it skewielen fan de 'niet-deskundige' út en troch fan dy gefolgen is dat de ynformaasje somtiden krekt net genôch kleur krije kin, of dat de justjes fierder ynfierde lêzer wat op de doele brocht wurde kin. Vries seit bygelyks fan de beide Brokmer hanskriften dat dy mar ien tekst befetsje, it saneamde Brokmerbrief (s. 13). Vries sil dan grif op Aldfryske teksten doeld ha, want yn beide hanskriften binne dochs ek noch oare, Latynske teksten oerlevere, lykas de Biskopssoen fan 1276 en it saneamde Victorburer Strafregister. In oar puntsje: Vries seit dat de Fryske rjochtsboarnen Frysktalich binne, mei útsûndering fan twa Hollânsktalige stedsrjochten en guon Neder-saksyske rjochtsteksten (s. 17). Mar der binne fansels ek Latynske boarnen, lykas de Appingedammer Buurbrief en it saneamde Latynske blok yn de beide Hunsinger hanskriften, mei Latynske ferzjes fan ûnder oaren de 17 Kêsten en 24 Lânrijochten en it Algemiene Boeteregister.

Allike noflik om te lêzen binne de taljochtings by de selektearre teksten. Vries hat net in soad wurden nedich om yn de taljochtings de wichtichste skaaimerken, de tapassing en it belang fan elts fan de 24 teksten oan te jaan. Boppedat wurdt per taljochtinkje oan de ein de meast relevante literatuer neamd. Mar ek al is soks foar de measte lêzers net steurend, de filologyske ynformaasje dy't bean wurdt is my somtiden wat te beheind. Sa honorearret de skriuwer yn it filologyske kopke dat eltse taljochting ynlaat, gjin tekstferzjes as dy net folslein oerlevere binne, ek al giet it somtiden om tige nijgjirrige of wiidweidige stikken. Vries neamt bygelyks net de Roorda-ferzje fan it Lânrijocht fan Westergoa (oftewol it âldere Skeltarjocht) en ek net de parkeminten flardsjes mei parten fan in Ommelanner ferzje fan de 17 Kêsten. En ek al seit Vries wol dat der ek in langere redaksje oerlevere is fan de ferzje fan de Willekeuren fan de Upstalsbeam (de koarte redaksje is yn *Asega* as Tekst 8 opnaam), dêr hie faaks wol by sein wurde kind dat dy yn Roorda en Furmerius oerlevere is. Mar ek hjir moat men jin betinke dat it de skriuwer der yn it foarste plak ommers net om te dwaan is om filologen te betsjinjen.

Nei de taljochting folget it hert fan de blomlêzing, de útjefte-mei-oersettings fan de 24 teksten. Wat de wize fan útjaan en oersetten oangiet: wichtich is de opmerking fan Vries dat ‘het niet de bedoeling is een nieuwe editie van Oudfriese teksten te presenteren’ (s. 26), mar dat it yn it boek benammen giet om de oersetting. It is dan ek in lyts bonuske foar de Aldfryske filology dat der mei Tekst 1 no foar it earst in útjefte is fan de Sêge fan Karel en Redbad neffens Unia (de ferzjes neffens Druk en Jus binne al wol earder útjûn, respektivelik troch Von Richthofen yn 1840 en troch Buma en Ebel yn 1977). De útjefte fan de Aldfryske teksten folget wêr’t dat kin dan ek fierhinne dy fan Buma en Ebel yn harren ‘grize’ rige *Altfriesische Rechtsquellen*, de oersettings binne nij. By it oersetten hat Vries oanstjoerd op ‘een enigszins archaïserende vertaling, die dicht bij de grondtekst blijft, terwijl toch hoge eisen worden gesteld aan duidelijkheid en begrijpbaarheid’ (s. 27). Tagelyk is ek sribbe nei in oersetting dy’t ‘zo mogelijk ook rechtskundig bevredigend is’ (s. 26). Om dat sribjen nei te libjen is oars meiwurking fan de rjochtshistoarika Dienneke Hempenius-van Dijk (RuG) frege, dy’t om har ynset spesjaal op de titelside neamd wurdt.

Omt it net in soad doel hat en besprek hjir de oersetting fan al dy teksten, sil ik my yn it neikommende konsintrearje op de (Fryske) oersetting fan it Brookmerbrief (Tekst 11, s. 162-285), dy’t sawat 30% fan it totale tekstpart fan *Asega* útmakket en dêrmei fierwei de langste tekst fan it boek is. Ik gean der yn dit besprek fan út dat de kwaliteit fan Vries syn oersetting fan dizze tekst ekstrapolearre wurde mei nei syn oare oersettings. Om nei te gean wat de eventuele winst fan Vries syn krewearjen is, wol ik syn oersetting mei Buma en Ebel harres fergelykje: hja ha ommers it Brookmerbrief foar it lêst útjûn (*Das Brookmer Recht*, Göttingen 1965 (*Altfriesische Rechtsquellen* II)). Ut it Brookmerbrief komt better as yn hokker oare tekst dan ek it juridyske karakter fan it Aldfryske korpus oan de oerflakte. Yn Vries syn wurden: ‘De Brookmerbrief is niet alleen de langste, maar misschien ook wel de belangrijkste rechtstekst uit de tijd der Friese vrijheid’ en de tekst is ‘meer dan eens geprezen als het hoogtepunt van wetgeving uit de tijd der Friese vrijheid’ (s. 58-59). Dêrmei is it in gaadlike tekst om te sjen oft Vries slagge is yn syn sribjen om ta in rjochtskundich befredigjende oersetting te kommen.

De kombinaasje fan dat sribjen mei de easken oan dúdlikens en begryplikens hat oars fan gefolgen hân dat der frijwat tusken rûne en kante heakken taljochte wurde moast om de tekstynhâld goed neikomme te kinnen. Yn fierwei de measte gefallen wurkje de taljochtings ferhelderjend. Der wurdt yn it Aldfryske orizjineel bygelyks lang net altiten spesifyk ûnderskied makke tusken kleiende en oanklage partij, en dat kin al rillegau betiizjend wêze. Fergelykje bygelyks artikel 143 fan it Brookmerbrief (s. 244-245): *Hwasa othrum bitigath festis ieftha triuwena, sa vndvnge ma mith tuelef ethum, hit ne se, thet ma gold hebbe; sa sitte ma alder oppa, and there entele vndvnge ma*. Vries set dat sa oer: ‘As immen in oar betiget fan (it net neikommen fan) in oerienkomst of ûnthjitten fan trou, dan sil (de oanklage persoan) him frijswarre mei tolve eden, of it moast wêze dat er goud hat; dan sil (de kleier) dat krije en dêr sil (de oanklage persoan) him mei befrije fan (it neikommen

fan) de oerienkomst'. De taljochtings mist men by Buma en Ebel harren oersetting, fgl.: 'Wenn jemand einen anderen wegen eines Vertrages oder (wegen) Treuversprechens verklagt, so entgehe dieser mit zwölf Eiden (der Klage), es sei denn, daß jener Gold (als Pfand) habe; in diesem Falle behalte er das weiterhin und (dadurch) befreie man sich von den vertraglichen Pflichten' (s. 89). Op wurdnivo net in hiel ferkearde oersetting, mar my tinkt, op dizze wize wurdt it foar de lêzer in hiele toer en fyn út hoe't it hjir juridysk no krekt sit. Vries syn spesifyk identifisearjen fan de beide rjochtspartijen is yn sa'n stik rjochtsproaza in hiele help, en syn taljochtings jouwe it artikel sa in juridysk-logysk ramt, dat de moderne lêzer domwei nedich hat. Omt it yn hiele *Asega* optilt fan sokke taljochtings, is dúdlik dat Vries yndie in soad war dien hat om de lêzer op dit stik te skewielen en dat jout it boek in grutte mearwearde. Ik yllústrearje dat oan 'e hân fan artikel 141 (s. 244), dêr't de folgjende bepaling stiet: *Etta thruchthingathe ne mot ma nanenne mon baria and nene werde leda, efter tham ther thi tichtega thingad is*. Buma en Ebel sette dat sa oer: 'Bei Abhaltung des Obergerichts darf man gegen niemanden eine Sühneklage erheben und keinen Zeugenbeweis führen, nachdem dort die Klage anhängig gemacht ist' (s. 87). Vries hat goed sjoen dat de rjochtslogika hjir ûntbrekt, of alteast dat de oersetting gjin klearrichheid jout: hoesa soe men by in sitting fan it 'Obergericht' gjin klacht yntsjinje of in bewiis nei foaren bringe meie? Vries set dan ek oer: 'Under de sitting fan it lânsgerjocht mei tsjin nimmen in klacht by in (leger) gerjocht yntsjinne en (ek) gjin bewiis bybrocht wurde, nei't de betiging dêr [foar it lânsgerjocht] (al) yn behanneling brocht is'. De bedoeling fan de bepaling is no folslein helder. Ik jou noch in lêste foarbyld, omt it taljochtsjen wier in tige wichtich aspekt fan it belang fan *Asega* is: artikel 166 (s. 258-259) wol ha: *Alsa thi menneska kumith invr bed and bedselma, sa ne mey hi nanene monne naut resza withes erwa wille*. Men soe licht fan tinken ha kinne dat de midsieuske Fries, as er op bêd sil, neat fan syn neilittenskip wei jaan mei, in frijwat nuveraardige bepaling. Mar de juridyske bedoeling (dy't Buma en Ebel yn dit gefal oars ek wol sjoen ha) wurdt dúdlik as men de taljochtsjende oersetting lêst: 'As in minske op syn (stjer)bêd (te lizzen) komt, dan mei er nimmen eat skinke tsjin de erfgenamt syn wil'. De simpele taljochting '(stjer)bêd' smyt fuortdaalk ljocht oer de passaazje: der wurdt hjir in beheining opsmitten tsjin it wei jaan fan jins neilittenskip troch in stjerrende persoan sûnder tastimming fan de rjochtmjittige erfgenamt. De stjerrende koe ommers wol dwyl yn de holle wêze, of mei de dea op kommande weis maklik beynfloedber wêze om dochs mar wat fan de neilittenskip oan in oar te jaan. Sa soe de rjochtmjittige erfgenamt beneidiele en it erfskip opdield of parten derfan ferspille wurde kinne.

De ferbetterings yn de oersettings yn ferhâlding ta dy fan Buma en Ebel binne op hast alle siden wol oan te wizen, en dy lizze gauris op it flak fan de juridyske krektens. Al ha ik sels gjin juridyske eftergrûn en soe in jurist soks dus better sjen litte kinne, dochs wol ik in pear foarbylden opfiere dy't yllústrearje hokker soarte fan ferbetterings men oan tinke moat. Yn artikel 10b (s. 170) stiet bygelyks: *And nen ked and nene rediewa ni moten ketha ni achta ni riuchta inna ene otheres wel-*

de. It tiidwurd *achta* wurdt troch Buma en Ebel as ‘sich beraten’ oerset (s. 27), dat der by troch is. Vries set oer: ‘in gerjochtlke taksaasje ferrjochtsje’, en dêrmei is men folslein ynformearre. Omt op dat mêd no krekt sa’n soad winst helle is, wol ik hjir graach noch in pear foarbylden fan dy juridyske krektens opfiere. Yn artikel 12 (s. 171) stiet: *and ni geng thi rediewa naut on bi thera helgenamonna redene, sa geie hi mith achta mercum*. Buma en Ebel sette *bi thera helgenamonna redene* frij-wat flak oer as ‘nach dem Spruch der Kirchenältesten’ (s. 29), dat ûnbefredigjend is: watfoar Spruch giet it dan om? Vries (s. 170) set oer ‘by fêststelling fan amts-wegen fan de tsjerkfâden’, en dan hat men fuort foar it ferstân wat dy *redene* no krekt ynhâldt. In lêste foarbyld: yn artikel 13a (s. 170) stiet: *Sprech ther en other helgenamon, thettet him bera muge thet redskip, sa due hi alsaden riucht*. Buma en Ebel sette oer: ‘Behauptet ein anderer Kirchenältester, daß ihm das Redjevenamt gebühre, so unterziehe er sich dem gleichen Rechtsverfahren’. Dy oersetting sugge-rearret, dat de tsjerkfâd mient dat it amt fan redjeva him takomt. Mar sa is it net, sa blykt út Vries syn oersetting: ‘Seit in oare tsjerkfâd [in oar, te witten de tsjerkfâd] dat hy [de oanwiisde redjeva] (wòl) oan bar is foar it amt fan redjeva, dan sil er hannelje neffens deselde proseduere (as hjirboppe)’. Dit is *Asega* op syn bêst: in dreech stik rjochtsorganisatoarysk proaza wurdt mei help fan taljochtings folslein begryplik makke. Men moat der bewûndering foar ha dat Vries safolle muoite stut-sen hat yn de juridyske krektens, en ek al sil er dêr sûnder mis út en troch help mei hân ha fan benammen Hempenius-van Dijk, it bliuwt fansels in prestaasje fan grut formaat foar in net-jurist.

Is der dan neat mis mei *Asega*? Net in soad, dat moat sein wurde. Men kin derop wize dat it hast net oars koe of der slûpt by sa’n mannichte oan oersettings en taljochtings út en troch ynkonsistinsje yn. Wurdt bygelyks yn artikel 9g (s. 168-169) de passazje *and sin hus ne berne ma naut* oerset as ‘en syn hûs sil net delbaarnd [woastge] wurde’, de kop *Fon rediena bronda* by artikel 15a (s. 172) wurdt streekrjocht as ‘Fan it woastgjen fan redjeven’ werjûn, wylst yn artikel 15a sels de sin *thet hia tha rediewa berna welle* oerset as ‘dat hja (de hûzen fan) de redjeven delbaarne wolle’. Steurend is soks lykwols net, omt de juridyske helderens net echt yn it spul komt: de kop fan artikel 15a set de lêzer op it goede spoar, wylst sa’n helpke yn artikel 9g ûntbrekt. Fierder is it dochs ek sa dat, hoe nedich en nuttich oft de taljochtings ek wêze meie, de lêsbereis der net altiten grutter fan wurdt. Ut en troch moat men aardich tusken de heakjes troch lêze om de sin knap neirinne en dêrmei de bedoeling neikomme te kinnen. Fgl. de oersetting fan artikel 67 (s. 206): ‘En elkmis [elke redejeva] sil foech hawwe yn syn eigen lân [Herne?] en syn amt (yn persoan) útoefenje en kin er it amt net waarnimme, dan mei er it oerdrage (op in substitút) binnen syn eigen diel [fearn], mar net bûten it diel [fearn], mei strafdriging fan fjouwer heechste marken, mar binnen syn weagen [by him yn ‘e hûs] sil er (ta assistinsje) nimme wa’t er wol, en hy sil sels riede foar in genôch begoedige persoan (as substitút); en is hy [de substitút] net genôch begoedige en wurdt er skuldich befûn oan in ûnrjochtlk wiisd fûnis, dan sil hy [de redjeva] dat sels fergoedzje’. Alle taljochtings binne folslein op har plak en it

karakter fan de drege Aldfryske rjochtstaal docht der sines yn dit gefal ek ta, mar noflik proaza is it sa fansels net mear. Dat mei men Vries lykwols net oanrekkenje, want sûnder de taljochtings soe de tekst logysk en juridysk hast net benei te kommen wêze; it lêzende each soe dan faaks wol wat skewield wurde, mar de harsens soene dan wier oan de krapperein komme en har ôffreegje wat der hjir yn de goedichheid bedoeld wurdt!

Fierder binne der op ditsoarte wurk altiten wol lytse op- en oanmerkings te meitsjen. Sa wurdt yn Tekst I, de Sêge fan Karel en Redbad, de ferzje neffens Unia opfierd. Dy ferzje is yn de saneamde *Collationes* oerlevere, in samling santjinde-ieske ynterlineêre glossen fan de hân fan Junius yn in eksimplaar fan de ferneamde Alde Druk. Mar omt Vries yn de tekst net oanjout hokker wurden al en hokker net as Unia-glosse oerlevere binne, krijt de tekst in nuver hybride karakter, fgl. *and quat aider, that land ware sin. Da woldent wise lioed sena, ende da heren woldent bifiuchta...* It njonkeninoar brûken fan *and* en *ende* en ek <th> en <d> yn wurden as *that* en *da* is net in skaaimerke fan Unia, mar omt net oanjûn wurdt hokker wurden ta de Druk-omtekst hearre, wurdt soks al suggerearre. Mar soks is allinne wat steurend foar filologen, de grutte mearderheid fan it publyk sil it net opfalle of sil him der net om bekroadzje kinne. Oar kommentaar op *Asega* beheint him fierhinne ta opmerkings fan it folgjend nivo: yn Tekst 2 wurde de termen *Israelysk* en *Israelytsk* trochinoar brûkt; yn deselde tekst stiet *Theodosius* (mei Th-) njonken *Teaoderik* (sûnder Th-); yn de ynliding (s. 17) brûkt Vries de termen Nederduits en Nedersaksysch trochinoar. It mei dúdlik wêze dat it allegearre frijwat futele punten fan kommintaar binne, dy't allinne mar oanjouwe dat substansjele krityk op it wurk yn myn eagen amper mooglik is.

En dat wol ik hjir dan ek ta myn oardiel oer *Asega* meitsje. De histoarikus en filolooch Vries hat him mei syn oersetting op it paad fan it rjocht en de rjochtskiednis bejûn, om net te sizzen: bejaan moatten. In glysterich paad, dat Vries lykwols mei sukses ôflein hat, al bin ik, lykas sein, op it mêd fan it rjocht in liek en soe it each fan in jurist faaks noch wol it ien en oar merkbite kinne. Vries makket de 'nodige wetenschappelijke pretentie' yn syn oersettings folslein wier, mar ferjit tagelyk nearne syn primêr publyk, en dat is in keunst. Frege ik my earder ôf oft de ynhâld de striid mei it uterlik geweld fan de útjefte oangean koe, it andert mei dus wêze: mei gemak. En dat wol, sjoen it ymposante foarkommen fan de bân, wier wat sizze. Om ôf te sluten, it is te hoopjen dat Vries dit wurk net as syn *magnum opus* beskôget en rillegau (en hooplik wer yn gearwurkjen mei Steven Sterk), trochset mei in twadde blomlêzing: *Hoogtepunten van de Oudfriese Oorkonde-overlevering*. Dêrfoar sille wy lykwols noch wol in moai hoartsje geduld dwaan moatte, mar dat let neat: oant dy dei ta is der mei *Asega, is het dingtijd?* noch ge-nôch moais te sjen en te lêzen.

Anne Tjerk Popkema
Kiel/Grins